ประวัติ วัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร

ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดชุมพลนิกายารามฯ เป็นอารามหลวงชั้นโท ชั้นราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่หัวเกาะบางปะอิน ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ติดต่อกับเขตอุปจาระ พระราชวังบางปะอิน มีอาณาเขตโดยยาวประมาณ ๔ เส้นเศษ ด้านเหนือกว้างหนึ่งเส้นเศษ ด้านในยาวประมาณ ๔ เส้นเศษ ติดกับพระราชวังบางปะอิน ด้านตะวันออกติดคลอง ด้านตะวันตกจรดลำน้ำเจ้าพระยา

วัดชุมพลนิกายารามฯ ได้ก่อสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ หรือ พระเจ้าปราสาททอง ทรงสร้างขึ้นเมื่อ ปีวอก พ.ศ.๒๑๗๕ ซึ่งใกล้กับพระราชนิเวศน์ สร้างปีเดียวกัน พระที่นั่งไอยสวรรค์ทิพย์อาสน์นี้ ตามหลักฐานพระกระแสรับสั่งของพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๓ ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๑๘ และในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพงษาดิศรมหิตป โปรดให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๘ ความว่า ที่ทรงสร้างวัดชุมพลนิกายารามฯ นี้ เป็นมูลนิวาสสถานของพระราชชนนี แห่งองค์สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หากจะสันนิฐานตามหลักฐานที่อ้างอิงทุกกรณีย์แล้วเห็นว่าเป็นความจริงโดยแน่แท้ เพราะว่าวัดชุมพลนิกายารามนี้ ต่อมาปรากฏว่า เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทร์พิทักษ์ ซึ่งมีพระนามเดิมว่าเจ้าฟ้านเรนทร์ ที่เป็นพระราชโอรสของพระสรรเพชรญ์ ที่ ๘ หรืออีกพระนามหนึ่งว่า ขุนหลวงท้ายสระ ซึ่งทรงผนวชอยู่ที่วัดโกกแสง ได้เสด็จมาปฏิสังขรณ์ในครั้งกระนั้น นอกจากนี้แล้วไม่ปรากฏว่า มีผู้ใดมาปฏิสังขรณ์หรือบูรณะแต่อย่างใด

<u>ครั้งต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์</u> พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ในราชวงศ์จักรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาพลเทพ(หลง) เป็นแม่กองมาปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.๒๔๐๖ สิ้นพระราชทรัพย์ไปประมาณ ๕๐๐ ชั่งเศษ แล้วทรงอุทิศพระราชกุศลแด่พระเจ้าปราสาททอง ผู้เป็นเจ้าของวัด และทรงอุทิศพระราชกุศลแด่ เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทร์พิทักษ์ ผู้ปฏิสังขรณ์ ดังมีพระกระแส พระราชปรารภอยู่ในศิลาจารึก ซึ่งติดอยู่ที่พระเจดีย์ทั้งสององค์ หลังพระอุโบสถดังต่อไปนี้ (แต่ปัจจุบันอ่านไม่ออกเพราะลบเลือน)

"มีพระบรมราชโองการมา ณ พระบัณฑูรสุระสิงห์นาท ใน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม เป็นที่ ๔ ในบรมราชวงศ์ ซึ่งดำรงค์กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทราอยุธยาราชธานี ตรัสสั่งให้แก่ผู้ที่มายังอารามนี้ให้ทราบทั่วกันว่า พระเจดีย์สององค์นั้น ในวัดชุมพลนิกายารามฯ เกาะบางปะอินนี้ พระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลย์ราชปราบดาภิเษก ณ กรุงทวารวดีศรีอยุธยา เมื่อปีมะเมีย โทศก ศักราช ๙๘๒ นั้น ได้ทรงสถาปนาไว้พร้อมทั้งวัตถุทั้งปวงในพระอารามนี้ ในปีวอก จัตวาศกศักราช ๙๙๔ นั้น คิดนับปีนั้นมาจนถึง ปีกุนเบ็ญจศักราช ๑๒๒๔ ล่วงไป ๒๓๑ ปีแล้ว และได้ยินมาว่าภายหลังมาเมื่อแผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชาธิราชพระบรมโกศ ซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราช ปราบดาภิเษก ในปีชวด จัตวาศก ศักราช ๑๐๙๘ นั้น สมเด็จพระเจ้าพระราชวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทร์พิทักษ์ ในแผ่นดินนั้นทรงผนวช เสด็จอยู่วัดโกกแสง ในพระนครศรีอยุธยา มาทรงปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมขึ้นครั้นหนึ่ง บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎพระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ได้ทรงพระราชดำริ แล้วดำรัสสั่งให้ประกาศนี้ ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติบรมราชาภิเษก ณ กรุงรัตนโกสินทรมหิทราอยุธยาบางกอกเมื่อ ปีกุนตรี ศก ศักราช ๑๒๑๓ ทรงพระราชศรัทธาให้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ทั้งสององค์นี้ กับทั้งวัตถุทั้งปวงในวัดชุมพลนิกายารามฯ นี้ ขึ้นใหม่ เสร็จแล้วให้ทรงบรรจุพระบรมธาตุ (กลาง, น้อย, แดง, ขาว) ๔ พระองค์ไว้ในผะอบจันทร์ ผะอบศิลาซ้อน เป็นลำดับแล้วเก็บไว้ในมณฑปศิลากับในพระมหาโพธิ์ ที่สืบมาแต่ต้นพระมหาโพธิ์เดิม และไม่ให้มีเครื่อง เพชร พลอย เงิน ทอง ของมีราคาแต่สักอย่าง ที่บรรจุด้วยเลย มีแต่ทองใบ หน้าไม่ถึงส่วนที่ ๔ ของเฟื้องที่ห่อ พระบรมธาตุอยู่ชั้นในเท่านั้น เพราะได้ทราบแล้วว่า ผู้ที่ปรารถนา ทอง เงิน เที่ยวขุดหาทำลายพระเจดีย์สถานในที่ต่างๆ มีมามากแล้ว ที่กล่าวไว้นี้เป็นความจริงทีเดียวไม่ว่าเท็จ จะทำบุญแล้วจะว่าเท็จให้เป็นบาปทำไม ขอท่านทั้งปวงอย่าคิดขุดทำลายเจดีย์นี้ ด้วยสำคัญว่าจะได้เงินทองของมีราคา จงช่วยกันรักษาบำรุงไว้ให้ถาวรสิ้นกาลนาน เป็นที่กราบไว้สักการะบูชากันทั่วๆ ไป เพื่อจะได้กุศลราศีเทอญ พระราชกุศลในการปฏิสังขรณ์ พระเจดีย์ และพระปฏิมากร ทั้งโรงพระอุโบสถและวิหารการเปรียญ และกุฎิของสงฆ์ทั้งศาลทั้งศาลาทั้งปวง ของวัดชุมพลนิกายารามฯ เกาะบางปะอินนี้ คิดเป็นพระราชทรัพย์ที่ทรงบริจาคประมาณ ๕๐๐ ชั่งเศษ ครั้งนี้ทรงอุทิศพระราชกุศลแด่ พระเจ้าอยู่หัวพระเจ้าปราสาททอง

ที่ได้ทรงสถาปนาพระอารามนี้มาแต่เดิม และทรงพระราชอุทิศกัลปนาผล เพื่อให้ถึงแด่เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ผู้ซึ่งได้มาทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ และพระอารามนี้ครั้งหนึ่งนั้นด้วย และพระราชทานส่วนกุศลแด่ ท่านทั้งหลาย ชาย หญิง ผู้ได้อ่านหนังสือนี้ทั้งคฤหัส บรรชิต เทพยาดาและมนุษย์ทั้งปวง จงได้อนุโมทนาจงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาน สรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลทุกประการ จงสำเร็จแต่ความปรารถนาในทางพระนฤพานดับทุกข์ทั้งปวงเทอญ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลก็ดี อื่นๆ อีกเป็นอันมากก็ดีจะได้ทรงปฏิญาณว่า ขอสำเร็จพระพุทโธ อวดอ้างพระบารมีว่าเป็นพระโพธิสัตว์ เช่นใช้มาแต่ก่อน อยู่นั้นก็หามิได้ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลนี้และอื่นๆ ก็หวังตั้งพระราชหฤทัย ขอให้ได้ทรัพย์สมบัติคือ ความบริบูรณ์ คุณธรรม และ อิสสริยยศ บริวาร ทรัพย์สินเป็นอาทิบรรดาที่จะได้เป็นอุปการะ อุปนิสัย อุดหนุนให้ช่องโอกาส เพื่อจะเสด็จถึงที่สุดสังสารทุกข์ภัยทั้งปวง โดยเร็วและง่ายดาย ความทุกข์ทั้งปวงจะดับด้วยประการใด ขอจงได้โดยนั้น สรรพวิบัติทั้งปวง ซึ่งเป็นเหตุให้เนิ่นช้า อยู่ในสังสารทุกข์ จงอย่าได้มี ถึงจะมีบ้างขอให้อันตรธานหายไปเทอญ”

ประกาศไว้เมื่อ ปีกุน เบ็ญจศก ศักราช ๑๒๒๕ เป็นที่ ๑๓ หรือเป็นวันที่ ๔๔๔๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

(หมดข้อความในศิลาจารึกเพียงเท่านี้)

ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ได้ทรงปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๑ โดยทรงซ่อมพระอุโบสถ และพระวิหาร สิ้นพระราชทรัพย์อีกเป็นอันมาก ปูชนีย์อันเป็นหลักสำคัญในวัดก็คือ พระประธานในพระอุโบสถ ทั้ง ๗ พระองค์ และมีพระประวัติจารึกแผ่นศิลา ติดอยู่ตามผนังพระอุโบสถด้วยทุกๆ องค์

องค์ที่ ๑	มีพระนามว่า	วิปัสสี	ปางมารวิชัย	หน้าตักประมาณ ๑๑๕ นิ้ว
องค์ที่ ๒	มีพระนามว่า	สิขี	ปางสมาธิ	หน้าตักประมาณ ๖๒ นิ้ว
องค์ที่ ๓	มีพระนามว่า	เวสสภู	ปางมารวิชัย	หน้าตักประมาณ ๕๒ นิ้ว
องค์ที่ ๔	มีพระนามว่า	กกุสันธะ	ปางสมาธิ	หน้าตักประมาณ ๔๕ นิ้ว
องค์ที่ ๕	มีพระนามว่า	โกนาคม	ปางสมาธิ	หน้าตักประมาณ ๔๕ นิ้ว
องค์ที่ ๖	มีพระนามว่า	กัสสป	ปางมารวิชัย	หน้าตักประมาณ ๔๓ นิ้ว
องค์ที่ ๗	มีพระนามว่า	โคดม	ปางมารวิชัย	หน้าตักประมาณ ๓๕ นิ้ว

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นหินทราย ทั้ง ๗ พระองค์ มีพระสาวกอีก ๔ องค์ เป็นพระยืน และมีพระศรีอาริยะเมตไตรยโพธิสัตว์อีก ๑ พระ องค์ ประดิษฐานอยู่ที่หน้าพระอุโบสถ

ในพระอุโบสถมีภาพเขียนพระพุทธประวัติ ของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๗ พระองค์ อยู่ที่ฝาผนังตลอด และมีศิลาจารึกพระประวัติของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๗ พระองค์นี้

ภาพเขียนพุทธประวัติ เขียนอย่างงดงามมาก ยากที่จะหาที่อื่นใดเสมอเหมือน ภาพเขียนเหล่านี้ได้รับการซ่อมใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่เป็นที่น่าเสียดายด้วยในเวลานี้ พระอุโบสถ ผนังแตกร้าวทำให้ภาพเขียนอันประเมินค่าไม่ได้เหล่านี้ หลุดลอกและลบเลือนเสียหายเป็นส่วนใหญ่ และมีพระเจดีย์ใหญ่อีก ๒ องค์ อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ ฐานกว้าง ๕ วา สูง ๑๕ วาเท่ากันมีศิลาจารึก ครั้งที่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ติดอยู่ และว่าพระเจดีย์สององค์นี้ พระเจ้าปราสาททอง ทรงสร้างไว้แต่เดิมแล้ว

หอระฆังสำหรับวัด อยู่ด้านใต้พระอุโบสถเป็นระฆังขนาดใหญ่และมีเสียงดังมาก ในแขวงบางปะอินนี้ไม่มีวัดใดเท่า

****

[redacted] เจ้าอาวาส เรียบเรียง